

ถนนที่ไม่มีการปลูกพันธุ์ไม้ จะมีบรรยากาศที่ ร้อน และแห้งแล้งไม่น่าใช้

เราสามารถเลือกพันธุ์ไม้ขนาดกลาง ที่มีระบบรากไม่แผ่กระจายมาก เช่นต้นปีบ ปลูกเพิ่มความร่มรื่นให้เกาะกลางถนนได้

สร้างสรรคภูมิทัศน์

โดย อาจารย์จรัสทิพย์ บุญญานันต์*

พันธุ์ไม้รายทาง

ภาพที่ประกอบพร้อมกับบทความนี้คงเป็นภาพที่ทุกคนคุ้นตาดี เพราะเป็นทัศนียภาพของถนนทั่วไปที่เห็นกันอยู่เป็นประจำทุกวัน เมื่อจำเป็นต้องเดินทางออกจากเคหสถานเพื่อไปทำธุระในที่ต่างๆ ท่านผู้อ่านเคยจุกคิดสงสัยหรือไม่ว่า ใครเป็นผู้ปลูก ดูแลตัดแต่งต้นไม้เหล่านี้ เขาเลือกพันธุ์ไม้โดยใช้หลักเกณฑ์อย่างไร และทัศนียภาพที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

การปลูกต้นไม้ที่มีสีหรือรูปทรงที่สะดุดตา จะสามารถใช้เป็นจุดสนใจ (Landmark) ในบริเวณตำแหน่งปลายของเกาะกลางถนนได้

เกณฑ์ในการปลูกพันธุ์ไม้ในเขตทางหลวง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปลูกต้นไม้ตามถนนหนทางมีหลายหน่วยงานขึ้นอยู่กับว่าพื้นที่ที่ปลูกนั้นอยู่ในเขตความรับผิดชอบของใคร ส่วนใหญ่แล้วงานเหล่านี้เป็นหน้าที่ของกรมทางหลวงซึ่งจะปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้ที่ต้องถูกตัดไปเมื่อมีการก่อสร้างถนน วิจิจ เบ็ญจพงษ์(ม.ป.พ.) ได้อธิบายถึงประโยชน์ของการปลูกพันธุ์ไม้ไว้หลายประการ เช่น ช่วยเพิ่มความสะดวกสบายของถนน (Roadside Beautification) สีสีนของดอกไม้และใบไม้จะช่วยเสริมสร้างความน่าสนใจของทัศนียภาพ

และลดความจำเจน่าเบื่อ ทำให้ผู้ขับขี่รถยนต์พาทะลุสึกสดชื่นไม่่ง่วงนอน

ในบางกรณีการปลูกต้นไม้ที่มีสีหรือรูปทรงที่สะดุดตาสามารถใช้เป็นจุดสนใจ (Landmark) เช่นการใช้แนวต้นไม้เป็น Guide Post ทำให้สามารถมองเห็นได้ในระยะไกล ในบริเวณที่เป็นตำแหน่งของปลายเกาะกลางถนน บริเวณที่ตั้งของศาลากลางทางหลวง หรือบริเวณที่เป็นทางเข้าออกของสถานที่สำคัญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถปลูกพันธุ์ไม้เพื่อป้องกันการกัด

อาจารย์ประจำภาควิชาภูมิทัศน์ และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การปลูกต้นพิกุล และนนทรี ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ใหญ่ สามารถปลูกได้ในบริเวณของถนนในโครงการ หรือถนนสายรองที่ความเร็วรถต่ำ

ถ้ามีพื้นที่ริมถนนพอเพียง จะสามารถปลูกไม้พุ่ม ไม้กระถาง ควบคู่ไปกับพันธุ์ไม้ใหญ่ ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีได้

ต้นไม้ใหญ่จำพวกมะฮอกกานีใบเล็กจะให้ร่มเงากับถนนได้ดี

การปลูกต้นสนตัดแต่งบนเกาะกลางถนนในพื้นที่หลาย ๆ จังหวัด ทำให้ขาดเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่

เขาของน้ำบริเวณไหล่ทางที่มีความลาดชัน อันเกิดจากการตัดเนินเขาเพื่อก่อสร้างถนน เช่น การปลูกหญ้าแฝกซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในขณะนี้ในฐานะที่เป็นโครงการตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ส่วนในย่านชุมชนเมืองการปลูกพันธุ์ไม้จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นแนวป้องกันมลพิษ (Buffer Zone) กันเสียงและฝุ่นละอองต่างๆ จากถนนไม่ให้อาคารร้านค้าและที่พักอาศัย และยังสามารเป็นฉากกั้นสิ่งที่ไม่สวยงาม เช่น ป้ายโฆษณา รั้ว ห้องน้ำสาธารณะ เป็นต้น ประโยชน์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ช่วยพอกอากาศจากท่อไอเสียและรักษาสภาพแวดล้อมในเมือง

อย่างไรก็ดีสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะต้องคำนึงถึงในการปลูกพันธุ์ไม้บริเวณถนนสาธารณะก็คือความปลอดภัยของผู้ใช้ถนน(Safety)

เช่นการปลูกพุ่มไม้บนเกาะกลางถนนเพื่อช่วยตัดแสงไฟรถยนต์ที่ขับสวนทางมาไม่ให้เข้าตาผู้ขับขี่ ไม้ปลูกไม้ใหญ่เรียงเป็นแถวชิดคันทางหลวงมากเกินไปเพราะจะทำให้คนขับรถที่วิ่งมาด้วยความเร็วหลายตา ก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้

ชนิดของพันธุ์ไม้

พันธุ์ไม้ที่ใช้ปลูกตามถนนที่เราเห็นกันทั่วไป ดูจะมีไม่กี่ชนิดทั้งประเทศไทย เพราะไปที่ไหนๆ ก็คล้ายๆ กันหมด ทำให้จึงเป็นเช่นนั้น ศรชัย เรืองศักดิ์ (2533) ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายธุรการ แขวงการทางนราธิวาส ได้อธิบายการแบ่งชนิดของพันธุ์ไม้ที่นำไปปลูกในเขตทางหลวงตามลักษณะการใช้งานไว้ 2 ชนิด ดังนี้

1. ชนิดของพันธุ์ไม้สำหรับปลูกริมทางหลวง แบ่งออกเป็น
- 2 กลุ่มคือ กลุ่มไม้ใหญ่ที่มีใบปกคลุมหนาแน่น ให้ความร่มรื่นแก่

การปลูกต้นจามจุรีริมถนนจะให้ร่มเงาได้ดี แต่จะเกิดปัญหากิ่งเปราะฉีกหักง่าย

ผู้ใช้รถยนต์ส่วนใหญ่จะไปมาบนทางหลวง เช่น มะขาม จามจุรี กระถิน เทพา ราชพฤกษ์ หางนกยูงฝรั่ง ฯลฯ ส่วนกลุ่มที่สองเป็นไม้ขนาดกลางที่ให้ดอกมีสีสดใสสะดุดตา เพื่อผ่อนคลายความเครียดของผู้ใช้รถยนต์ เช่น ทองอุไร ชีทเล็ทอเมริกัน ทรงกลด ทรงบาดาล ฯลฯ

2. ชนิดของพันธุ์ไม้สำหรับปลูกในเกาะกลางถนน สวนหย่อม ที่พักริมทาง บริเวณสี่แยกทางเข้าเมืองบริเวณทางเลี่ยงเมือง และบริเวณสำนักงาน เป็นพันธุ์ไม้ประเภทไม้ประดับ ทรงพุ่มมีขนาดเล็กให้สีที่ใบและดอก ตกแต่งและบำรุงรักษาได้ง่าย เช่น บานบุรี เข็ม ฤๅษีผสม หูปลาช่อน บานไม่รู้โรย ฝรั่ง เทียนทอง ปาล์มจีน หมากคองวอล หมากเขียวฝรั่ง หมากเหลือง หมากแดง ฯลฯ

จะสังเกตเห็นได้ว่าไม่นิยมปลูกพันธุ์ไม้ใหญ่ให้ร่มเงาบริเวณเกาะกลางถนน เนื่องจากเหตุผลที่ว่าระบอบรากของต้นไม้ใหญ่จะสามารถชอนไชเข้าไปทำลายผิวของถนน นอกจากนี้แนวของต้นไม้ที่เรียงรายจะทำให้คนขับรถตาลายก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตามถ้าเป็นถนนภายในโครงการต่างๆ หรือถนนที่ไม่ใช่ถนนหลักและความเร็วของรถไม่สูงมากนัก ก็สามารถปลูกพันธุ์ไม้ใหญ่ได้

การปลูกไม้ใหญ่ในบริเวณที่มีทางเท้าแคบ และมีสายไฟระโยงระยาง ทำให้ต้องมีการตัดต้นไม้ตลอดเวลา สภาพของต้นไม้ไม่สมบูรณ์

ปัญหาและแนวทางแก้ไข

ในการปลูกพันธุ์ไม้บริเวณทางหลวงนั้นส่วนใหญ่จะต้องปลูกคราวละมากๆ บางครั้งมากกว่าแสนต้น ใช้เวลาในการปลูกยาวนาน แขวงการทาง หรือกรมทางหลวง จะต้องรับผิดชอบในการเตรียมพันธุ์ไม้ที่หาง่ายเป็นที่รู้จัก และไม่เพาะหลากหลายชนิดเพราะยากแก่การดูแลรักษา ด้วยเหตุนี้เองเราจึงเห็นชนิดของพันธุ์ไม้ที่ใช้คล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน เป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นอยู่ที่ไหนของประเทศไทย การนำพันธุ์ไม้จากแหล่งอื่นมาใช้ในอีกบริเวณหนึ่งเราเรียกว่าเป็น พันธุ์ไม้ต่างถิ่น

การย้ายต้นไม้ที่เพิ่งทำการปลูก

แสดงการรดน้ำต้นไม้ที่เกาะกลางถนนด้วยระบบ หัวฉีดสปริงเกอร์ และซ่อนท่อส่งน้ำไว้ใต้ดิน ทำให้ดูเรียบร้อยเป็นระเบียบ

(Exotic Plant) ซึ่งจะทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นไป เช่นการเลือกปลูกต้นสนตัดแต่งบนเกาะกลางถนนในพื้นที่หลายจังหวัดบางครั้งก็ไม่เข้ากับบรรยากาศโดยรวม สนตัดแต่งจะให้ความรู้สึกที่เป็นทางการมากๆ ทุโก้ ทรู ต้องสิ้นเปลืองเงินทองดูแลรักษาแพง เหมาะสำหรับย่านพาณิชย์ ย่านพักอาศัย ที่ทันสมัยหรือสถานที่ราชการต่างๆ แต่สำหรับพื้นที่ทั่วไปในเขตภาคเหนือซึ่งได้ชื่อว่าเป็นแหล่งป่าไม้อุดมสมบูรณ์ การเลือกใช้พันธุ์ไม้ใหญ่พื้นถิ่นทรงพุ่มสวยงาม ให้ร่มเงาบ้าง และไม่ต้องตัดแต่งจะช่วยให้เกิดบรรยากาศรวมทั้งดีกว่าการปลูกพันธุ์ไม้พื้นถิ่นยังมีข้อดีตรงที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดีทำให้อัตรารอดของต้นไม้มีสูงขึ้น การเพิ่มความหลากหลายของพันธุ์ไม้จะสามารถทำได้ถ้าร่วมมือกันหลายๆหน่วยงาน เช่น กรมป่าไม้ซึ่งมีหน้าที่เพาะกล้าไม้พื้นถิ่นอยู่แล้ว เป็นต้น เนื่องจากข้อจำกัดของการเลือกปลูกพันธุ์ไม้มีไม่มากขอเพียงไม่ทำลายพื้นผิวดินและปลอดภัยต่อผู้ใช้ถนนก็นับว่าใช้ได้แล้ว ดังนั้นจึงไม่น่าจะมีปัญหาในการเพิ่มความหลากหลายโดยการนำเอาพันธุ์ไม้ป่าอื่นๆมาใช้บ้าง อย่างไรก็ตามก็ไม่ว่าใครที่จะเลือกใช้พันธุ์ไม้ที่มีการผลัดใบในเวลาเดียวกันเป็นจำนวนมากมาใช้ในทีเดียวกันทั้งหมด เพราะจะทำให้ถนนดูร้อนและแห้งแล้งเมื่อถึงฤดูผลัดใบ พันธุ์ไม้ที่ไม่ผลัดใบจะช่วยให้เกิดบรรยากาศที่ร่มรื่นมากกว่า

แสดงภาพหัวฉีดพ่นน้ำ ติดต่อกับท่อ PE สำหรับรดน้ำต้นไม้บริเวณเกาะกลางถนน เพื่อให้เกิดความเรียบร้อย ควรซ่อนสายท่อ PE ไว้ใต้พื้นดิน หรือบังด้วยพุ่มไม้

ปัญหาที่มักพบอีกประการหนึ่งก็คือการปลูกพันธุ์ไม้ที่ไม่เหมาะสมกับบริเวณที่ทำการปลูกเช่นปลูกต้นไม้สูงใหญ่ในบริเวณที่มีความแคบของทางเท้า อยู่ติดกับอาคารพาณิชย์ มีแนวสายไฟระโยงระยางและแนวกันเสาอยู่ด้านบน ทำให้ต้องมีการตัดต้นไม้อยู่ตลอดเวลาทำให้ต้นไม้มีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ไม่สวยงามอันที่จริงแล้วที่แคบๆก็ควรเลือกปลูกพันธุ์ไม้ที่มีลักษณะทรงพุ่มเพรียว ไม่กินเนื้อที่ ถ้าหากมีสายไฟหรือกันเสาอยู่ก็ควรเลือกต้นไม้ที่มีขนาดเล็กจึงจะเหมาะสมกว่า

ปัญหาที่สำคัญประการสุดท้ายคือปัญหาในการปลูกที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและดูแลรักษาที่ไม่เพียงพออันเป็นสาเหตุมาจากทั้งทางขาดบุคลากร ขาดงบประมาณ ขาดเครื่องมือทำให้การปลูกพันธุ์ไม้ไม่เพียงพอกับความต้องการและพันธุ์ไม้ที่ปลูกไปก็มีอัตราการรอดต่ำ เช่น การใช้กล้าที่ไม่แข็งแรงพอ มีขนาดเล็กเกินไป หรือไม่เหมาะสมกับภูมิประเทศ การขุดหลุมเตรียมดินไม่ดีพอ ไม่มีหลักยึดลำต้นกันโยก ขาดการให้น้ำและการตัดแต่งกิ่งทรงพุ่ม ซึ่งการเตรียมแผนงานล่วงหน้าให้พร้อมจะช่วยให้ปัญหาได้มาโดยปลูกที่เหมาะสมกับเวลา สถานที่ และโอกาส จะช่วยให้ต้นไม้อยู่รอดแข็งแรง เสริมสร้างความงามและความร่มรื่นให้แก่ถนนหนทางสมความตั้งใจ

หนังสืออ้างอิง

วิจิตร เบ็ญจพงษ์. ม.ป.พ. เทคนิคการปลูกต้นไม้สองข้างทาง. สำนักงานทางหลวงที่ 1 กรมทางหลวง.

ศรชัย เรืองศักดิ์. 2533. พันธุ์ไม้ในเขตทางหลวง. แขวงการทางนราธิวาส. กรมทางหลวง.